

ПАЛІТРА АВТОФАРБОВОЇ НОМЕНКЛАТУРИ: СТРУКТУРА, СЕМАНТИКА ТА ПРАГМАТИКА

© Нікуліна Н. В., 2018

Досліджено номенклатурно-номінаційні процеси найменування і продукування технічних кольорономенів автомобільних фарб, в основу яких покладено засіб вторинної номінації та трансонімізації. Систематизовано й докладно розглянуто основні й найчисельніші групи автомобільної фарбової номенклатури, визначено мотиваційні аспекти номінування цих одиниць, а також їхню структуру, семантичне поле та прагматичний рівень уживаності.

Ключові слова: українська мова, автофарбова номенклатура, технічний кольорономен, вторинна номінація, трансонімізація.

The nomenclature and nomination processes of naming and producing technical color nomens of automotive paints based on secondary nomination and transonymization are investigated. The main and most numerous groups of the automotive paint nomenclature are systematized and considered in detail, motivational aspects of nominating such items, as well as their structure, semantic field, and pragmatic frequency of using are determined.

Keywords: Ukrainian language, automotive paint nomenclature, technical color nomen, secondary nomination, transonymization.

Українське термінознавство останніми роками досягло високих результатів саме на суміжжі й перетині мовознавчих досліджень. Обрані нами для наукової статті кольорономени перебувають у колі посиленої уваги сучасних науковців від різних лінгвістичних дисциплін: у когнітивній лінгвістиці, семасіології, гендерній лінгвістиці, лінгвокультурології, психосемантиці тощо, однак у термінознавстві їх ще не репрезентовано.

Наразі маємо дискусію щодо проблеми уніфікування самого терміна: *кольороназва, кольоропозначення, колірний термін, кольоровий номен, кольоронайменування, кольоратив, кольоронім, хроматизм, кольористична лексика* (І. Бабій, Б. Берлін, А. Вежбицька, П. Кей, Т. Ковальова, О. Кучерук, О. Левченко, Л. Лисиченко, В. Старко, О. Таран, С. Циганова, М. Чікало, А. Швець, О. Паливода, Г. Яворська, С. Ярмоленко та ін.). Зупинімося на номінації *технічний кольорономен*, тому що цей термін максимально передає сутність досліджуваної в цій праці номенклатури автофарб.

Сучасне автомобілебудування, як світове, так й українське, більшою мірою зосереджено вже не стільки на конструкційних деталях автотранспортної галузі, що, безумовно зазнає інноваційних процесів й удосконалення, скільки на економічному складникові, зокрема на можливості максимально зреалізувати вироблений товар, адже автомобілі статистично залишаються найпоширенішим транспортом сьогодення. Інформаційно-аналітична група «AUTO-Consulting» оприлюднила статистичне дослідження, відповідно до якого за перший цього річного кварталу в Україні було зреалізовано 19, 2 тис. нових автівок, що на 16% більше, ніж торік [3].

Не менш цікавими для нашої наукової розвідки є статистичні дані, що стосуються колірної палітри автівок в Україні. Опрацювавши статистику Головного сервісного центру МЗС за підсумками реєстрації громадянами України автомобілів 2017 року, маємо такий колірний сегмент попиту на автівки: переважає білий колір – 35%, сірий колір – 24%, чорний колір – 14%, брунатний колір – 8%, синій колір – 8%, червоний колір – 6%, бежевий колір – 3%, зелений колір – 1%, інші кольори – 1% [4].

Наразі побутує поширена думка серед автовиробників і поціновувачів автівок, що автомобільна фарба є одним із найважливіших складників дизайну автотранспортного засобу. Якщо йдеться

про колірну палітру автівок, то саме яскравість кольорів приваблює своєю неординарністю і виокремленням із загалу парків osobowych автомобілів. Хоча так було не завжди, тому в цьому контексті варто згадати знаний вислів Генрі Форда про те, що покупець може придбати автівку будь-якого кольору, якщо, безперечно, він буде чорним.

Революційний розвиток колірної палітри галузі автомобілебудування започатковано в 30–40-х роках ХХ ст., коли з'являються неймовірно насичені сріблясті відтінки, технологічний процес яких був занадто дорогим для пересічного покупця. Німецький автомобільний історик Гундула Тутт в архівах віднайшла розрахунки, що для виготовлення одного кілограма такої фарби йшло до 40 тис. оселедців, завдяки чому машина набувала приголомшливого перламутрового блиску.

Тенденція особливих кольорів автофарб поширилася після Другої світової війни, коли нові розробки подарували людству сучасні, стійкі до сонячного світла покриття з ефектом «металік», що залишалися надовго яскравими й не жовтіли. Саме від цього історичного часу автовиробники почали долучати фарбових консультантів до опитування потенційних покупців. Надалі такий апробований крок співпраці взяли до уваги сучасні виробники, залучивши досвід консультативних груп із минулого та сформувавши розгалужені відділи з розробки колірної палітри. До завдань таких відділів також увиходить винайдення назви кольору, що її клієнт запам'ятає надовго, а якщо забуде, то точно зможе сказати, що це був не просто якийсь там «сірий» [5].

Розглянемо стандартну палітру автофарб двох найвідоміших в українському сегменті виробників «Mobilhel» і «Duxone» [1], відповідно до якої нами сформовано лексико-семантичні групи (ЛСГ) технічних кольорономенів, в основу яких покладено спільну архісеми, засіб вторинної номінації та трансонімізацію:

1. ЛСГ кольорономенів з архісемою «метали, коштовне каміння, мінерали та хімічні елементи» (54 одиниці): *смарагд* (сріблясто-зелений), *опал* (сріблясто-блакитний), *лазурит* (фіолетово-синій металік), *сапфір* (сріблясто-синьо-фіолетовий), *аквамарин* (сріблясто-синьо-зелений), *авантюрин* (сріблясто-чорний), *рубін* (червоний), *корал* (сріблясто-темно-червоний), *аметист* (сріблясто-фіолетовий), *олівін* (золотисто-зелений), *чароїт* (сріблясто-темно-фіолетовий), *базальт* (сіро-чорний), *яшма* (яскраво-білий), *алмаз* (сріблястий), *перлина* (сріблясто-біло-молочний), *кварц* (темно-сірий), *корал* (сріблясто-темно-червоний), *кристал* (світло-сірий), *чорний графіт* (сріблясто-сіро-графітовий), *чорна перлина* (сріблясто-брунатний), *ультрамарин* (синьо-зелений), *сірка* (жовтий), *цинк* (жовтий), *хром* (жовтий), *кальцит* (жовтий), *меліт* (жовтий), *амбра* (жовтий), *буристин* (червоний металік), *магма* (червоний), *яспис* (синій металік), *кобальт* (синій), *цирконій* (синій металік), *лабрадорит* (синій металік), *кавансит* (синій металік), *геліодор* (зелений металік), *мінеральний* (зелений металік), *андрадит* (зелений металік), *титаніт* (зелений металік), *бензол* (зелений), *берилій* (зелений металік), *александрит* (зелений металік), *агат* (сірий), *кварц* (сірий), *тантал* (сірий), *андорит* (сірий металік), *карбон* (чорний), *кубаніт* (сріблястий металік), *обсидіан* (чорний металік), *доломіт* (брунатний металік), *антрацит* (сірий), *графіт* (сірий металік), *сіре олово* (сіро-сріблястий), *бронзове сторіччя* (бежево-брунатний), *золото інків* (золотисто-темно-зелений);

2. ЛСГ кольорономенів з архісемою «флора (квіти, дерева)» (37 одиниць): *бузок* (світло-фіолетовий), *ясмин* (біло-жовтий), *примула* (світло-жовтий), *нарцис* (жовтий), *тирлич* (синій), *чайна троянда* (світло-жовтий), *ірис* (фіолетовий), *ванда* (блакитний), *тютюн* (сріблясто-брунатно-зелений), *аспарагус* (сріблясто-зелений), *сандал* (бежево-червоний металік), *мох* (зелений), *мох* (сірий), *калина* (яскраво-червоний), *каліфорнійський мак* (золотисто-червоний), *кедр* (сіро-зелений), *резеда* (зелений), *ялина* (зелений металік), *колумбійська зелень* (золотисто-оливковий), *лаванда* (сріблясто-брунатний), *осока* (зелено-блакитний), *індиго* (темно-синій), *срібляста верба* (світло-зелений), *вишневий сад* (темно-сріблясто-червоний), *золотий лист* (золотисто-темно-зелений), *золота нива* (золотий), *зелений сад* (зелений), *бегонія* (помаранчевий), *пеларгонія* (помаранчевий), *гібіскус* (червоний), *фіялка* (синій металік), *гіяцинт* (синій), *орхідея* (зелений), *колючник* (сріблястий металік), *гайстра* (сріблястий металік), *тополевий пух* (сірий);

3. ЛСГ кольорономенів з архісемою «топоніми» (29 одиниць): *Сен-Тропе* (яскраво-синій), *Піцунда* (зелено-синій), *Монте-Карло* (яскраво-синій), *Ніагара* (золотисто-сірий), *Корсика* (сріблясто-

темно-зелений), *Балтика* (синьо-зелений), *Адріатика* (блакитний), *Опатія* (сріблясто-помаранчевий), *Медео* (блакитний), *Пірано* (червоно-коричневий), *Бургундія* (червоний металік), *Борнео* (сріблясто-темно-сірий), *Боровниця* (сріблясто-сіро-синій), *Вавилон* (сріблясто-сіро-бежевий), *Акапулько* (яскраво-жовтий), *Атлантика* (світло-синій), *Порту* (вишневий), *Капрі* (темно-синьо-зелений), *Ла-Мани* (сріблясто-фіолетовий), *Невада* (сріблясто-сіро-бежевий), *озеро Тахо* (темно-сіро-зелений), *Петергоф* (сіро-зеленуватий), *Сочі* (сріблясто-сіро-зеленуватий), *Олімпія* (яскраво-синій), *Рив'єра* (синьо-фіолетовий), *Равенна* (жовтий), *П'ємонт* (червоний), *Атлантис* (синій), *Аляска* (білий);

4. ЛСГ кольорономенів з архісеєю «флора (городини, садовина, прянощі)» (26 одиниць): *абрикоса* (сріблясто-ясно-помаранчевий), *гранат* (темно-бордовий), *вишня* (темно-червоний), *мигдаль* (бежево-рожевий), *мигдаль* (сріблясто-сіро-зелений), *баклажан* (фіолетовий), *наприка* (сріблясто-червоно-помаранчевий), *слива* (яскраво-синій), *черешня* (темно-яскраво-червоний), *чорниця* (темно-синій), *червоний перець* (сріблясто-вишневий), *полуниця* (червоний), *оливка* (жовто-зелений), *кукурудза* (жовтий), *рислінг* (сріблясто-блідо-сірий), *зелений авокадо* (темно-зелений), *помаранча* (червоний), *дinya* (сріблясто-жовтий), *дюшес* (сріблясто-молочно-зелений), *кориця* (брунатний), *бергамот* (сріблясто-зелений), *карі* (жовтий), *помідор* (червоний), *малина* (червоний), *цитрина* (зелений), *м'ята* (зелений), *манго* (світло-зелений);

5. ЛСГ кольорономенів з архісеєю «географія, природні явища» (23 одиниці): *меридіян* (зелений), *полюс світу* (сіро-брунатний), *гейзер* (сіро-блакитний), *Мателлан* (темно-синій), *міраж* (сріблясто-жовто-зелений), *айсберг* (білий), *синя північ* (синій), *бархан* (бежевий), *сафари* (світло-бежевий), *тундра* (сріблясто-зеленуватий), *прерія* (сріблясто-сіро-зелений), *солярис* (темно-брунатний), *атол* (синій металік), *стрімчак* (зелений), *степ* (коричневий металік), *океан* (темно-блакитний), *лагуна* (сріблясто-синій), *бриз* (зелено-блакитний), *морська безодня* (темно-зелений), *біла хмара* (білий), *місячне світло* (ясно-блакитний), *торнадо* (червоний), *тала вода* (світло-сірий);

6. ЛСГ кольорономенів з архісеєю «фауна» (16 одиниць): *сепія* (брунатний), *мурена* (синьо-зелений), *наутилус* (темно-зелений), *афаліна* (сріблясто-зелено-блакитний), *антилопа* (сріблясто-бежевий), *тритон* (жовтий), *зубр* (червоний), *пелікан* (червоний), *ігуана* (сріблясто-яскраво-зелений), *голуб* (синій), *алігатор* (зелений металік), *вивірка* (сірий), *миша* (сірий), *козуля* (брунатний), *махаон* (брунатний), *слонова кістка* (бежево-жовтий);

7. ЛСГ кольорономенів з архісеєю «міфологічні й казкові герої» (15 одиниць): *фея*, *лісова фея* (сріблясто-синій), *Снігова королева* (сріблястий металік), *Венера* (темно-червоний), *Нептун* (темно-сіро-синій), *амазонка* (яскраво-зелений), *кентавр* (темно-зелений), *Нефертіті* (сріблясто-бежевий), *Робін Гуд* (темно-зелений), *Посейдон* (темно-синій), *Садко* (темно-блакитний), *вікінг* (темно-сірий), *Каліпсо* (темно-синій), *фенікс* (чорний), *Геліос* (жовтий), *Персей* (темно-синій);

8. ЛСГ кольорономенів з архісеєю «астрономічні об'єкти» (11 одиниць): *Альтаір* (сріблясто-світло-сірий), *Антарес* (темно-вишневий), *Сиріус* (сіро-синій), *Водолій* (сіро-зелений), *галактика* (темно-фіолетовий), *астероїд* (темно-синьо-зелений), *зоряний пил* (бежево-бузковий), *золота зірка* (бежево-золотистий), *космос* (чорний), *Чумацький Шлях* (сріблясто-графітовий), *Юпітер* (сріблясто-блакитний), *Сатурн* (червоний металік);

9. ЛСГ кольорономенів з архісеєю «солодощі, напої» (11 одиниць): *джем* (помаранчево-брунатний), *чорний шоколад* (темно-брунатний), *мед* (жовто-золотий), *аустер* (світло-сірий), *бальзам* (зелений), *мускат* (сріблясто-сіро-золотистий), *совіньйон* (сріблясто-сірий), *шампанське* (металік), *портвейн* (темно-вишневий металік), *капучино* (світло-сіро-бежевий), *кока-кола* (червоний);

10. ЛСГ кольорономенів з архісеєю «мистецтво» (7 одиниць): *рапсодія* (сріблясто-яскраво-синій), *Мулен Руж* (яскраво-фіолетовий), *Моцарт* (зелений), *акорд* (сріблясто-брунатний), *феєрія* (яскраво-червоний), *романс* (темно-червоний), *Тіціян* (червоний металік);

11. ЛСГ кольорономенів з архісеєю «антропоніми (жіночі імена)» (7 одиниць): *Кармен* (червоний), *Вікторія* (сріблясто-яскраво-червоний), *Майя* (сріблясто-темно-бордовий), *Валентина* (сіро-фіолетовий), *Аеліта* (бежевий), *Ізабелла* (темно-фіолетовий), *Еріка* (фіолетовий);

12. ЛСГ кольорономенів з архісеєю «будівельні матеріали» (4 одиниці): *шифер* (сірий), *галька* (сірий), *бетон* (сірий), *мокрый асфальт* (сіро-бежевий металік).

Загальна кількість досліджуваних найменувань на позначення кольорів, якими фарбували суцільнометалеві кузови, кабіни, а також зовнішні складники облицьовання, шасі, вузли та агрегати комерційних автівок Mercedes-Benz, становить 240 одиниць, із яких переважна більшість номенів на позначування автофарби є відапелятивними (на взір *капучино, фея, гейзер, бегонія, гайстра, пелікан, голуб, бальзам, графіт, смарагд*), що свідчить про продуктивність семантичної онімізації. За частиномовним вираженням це іменники, що позначають колір через конкретний предмет і надалі є носіями певної подібності й асоціативної близькості позначуваних понять. Спосіб набуття такої семантичної завантаженості – вторинне номінування, а саме перенесення до колірної палітри через уподібнення на тлі предметів та явищ довкілля.

Однак спостерігаємо явище трансонімізації, коли джерелом нової назви автомобільної фарби є вже раніше використовувана власна назва. Такі одиниці (57 кольорономенів) фіксуємо як на рівні всієї лексико-семантичної групи, так і частково в окремих ЛСГ: 1. ЛСГ з архісемою «топоніми» – 29 одиниць (*Невада, Капрі, Ла-Мани, Сен-Тропе, озеро Тахо, Піунда, Монте-Карло, Ніагара* тощо); 2. ЛСГ кольорономенів з архісемою «міфологічні й казкові герої» – 10 одиниць (*Снігова королева, Венера, Нептун, Нефертіті, Робін Гуд, Посейдон Садко, Каліпсо, Геліос, Персей*); 3. ЛСГ з архісемою «антропоніми (жіночі імена)» – 7 одиниць (*Кармен, Вікторія, Майя, Валентина, Аеліта, Ізабелла, Еріка*); 4. ЛСГ кольорономенів з архісемою «астрономічні об'єкти» – 7 одиниць (*Альтаір, Антарес, Водолій, Чумацький Шлях, Сіріус, Юнітер, Сатурн*); 5. ЛСГ кольорономенів з архісемою «мистецтво» – 3 одиниці (*Мулен Руж, Моцарт, Тіціан*); 6. ЛСГ кольорономенів з архісемою «географія, природні явища» – 1 одиниця (*Мателлан*).

Визначаючи мотиваційні аспекти номінування таких одиниць автофарбової номенклатури, можна припустити, що саме описані раніше дизайнерські відділи працювали над віднайденням такої назви кольору, яка б навіювала покупцеві надзвичайно позитивні спогади чи мрії. Маємо підтвердження нашому припущенню: Барб Вейлен (Barb Whalen), менеджер із розробки дизайну, кольорів і матеріалів Ford Motor Company, розкриває таїнство продукування нової назви кольору «Перлина Таїті» для автівки: «Спочатку команда пропонує сам колір виходячи з дизайну моделі й даних про поточні тенденції від постачальників Ford, потім цей колір, скажімо, бузковий (ліловий), може викликати у свідомості фахівців який-небудь образ, наприклад, о. Таїті в Тихому океані. І ось вам назва» [5].

Науково виваженою й такою, що потверджує наш розслідування щодо мотивування назви кольорономенів, є думка В. Старка про мовні категорії кольору: «Вони мають інтерактивну природу й постають із взаємодії людини й природи. Виходячи з особливостей своєї діяльності, цілей і пріоритетів, а також великою мірою з опертям на конкретну мовно-культурну традицію, людина накладає на зовнішні стимули визначальну категорійну мережу, причому може адаптувати її до конкретних вимог ситуації чи розширювати завдяки введенню нових категорій. Загальний принцип категоризації кольору можна сформулювати як уподібнення до взірця, експліцитного чи імпліцитного» [2].

На окрему увагу заслуговують прикметникові сполуки на позначення палітри автофарб, що мають у складі додатковий семантично-візуалізований компонент для сприйняття кольору: *героїчний, синьо-перлинний, мерехтливий, пісково-жовтий, цитрино-жовтий, глибокий помаранчевий, пастельний помаранчевий, хвойний, армійський, травневий, дубовий, домашній, отрутно-зелений, цитрусовий, залізно-сірий, осінньо-сірий, вантажний, сигнальний, сонячний, алюмінієвий, чорний шовково-глянцевий, арктичний, брудно-брунатний, кремівий білий, пінний білий, класичний білий*. Зазначені прикметникові конструкції на позначення кольору автомобільної фарби свідчать про долучення до семантики значення кольору додаткового значеннєвого компонента, що має вразити покупця фарби чи власника нової автівки. Примітно, що колір із позначкою «героїчний», «армійський» (первинна назва кольору *зелений*) у багатьох пересічних громадян асоціативно поєднаний із позашляховиком, а от колірні композиційні одиниці «кремівий білий», «пінний білий», «класичний білий» асоціюється з тими моделями автівок, що мають інше статусне призначення – розкішне й безтурботне життя. Зважаючи на доволі суб'єктивне бачення колірної семантики автівок далі проведемо статистичне дослідження вживаності й асоціативності основних складників автоколірної палітри, але про це – у чергових наукових розвідках.

Висновковуючи зазначаємо, що назви автомобільних фарб формують окрему номенклатурну групу кольорономенів, одиниці якої є переважно продуктом вторинної номінації, що тісно пов'язана з семантичною навантаженістю лексеми та асоціативною спроможністю носіїв мови віднайти референтне значення.

1. Авто-Фарба [Електронний ресурс] // Сайт «Авто-Фарба». – Режим доступу: <http://avto-farba.com.ua>. 2. Старко В. Категоризація кольору : між універсалізмом та релятивізмом [Електронний ресурс] / В. Старко // *Studia linguistica*. – 2013. – Вип. 7. – С. 295–301. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Stling_2013_7_47. 3. Статистика інформаційно-аналітичної групи «AUTO-Consulting» [Електронний ресурс] // Сайт «AutoCONSULTING : Інформаційно аналітичеська група». – Режим доступу: <http://www.autoconsulting.com.ua>. 4. Які авто 2017 року випуску реєстрували у 2017 році? [Електронний ресурс] / Сайт «Головний сервісний центр МВС України». – Режим доступу: <http://hsc.gov.ua/2018/02/13/yaki-avto-2017-roku-vipusku-reyestruvali-u-2017-rotsi/>. 5. Mary Beth Quirk A Brief History Of Car Colors – And Why Are We So Boring Now? [Електронний ресурс] // Сайт «CR Consumer Reports». – Режим доступу: <https://www.consumerreports.org>.

УДК 81'373.43:355]:821.161.2 – 31'20

Клавдія Панасюк

Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів

ВІЙСЬКОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ В РОМАНІ ЮРІЯ ЩЕРБАКА «ЗБРОЯ СУДНОГО ДНЯ»

© Панасюк К. В., 2018

«Зброя Судного дня» – це документально-фантастичний роман про уявне відтворення ракетно-ядерної зброї в час, коли вирішується доля України. Предметом аналізу статті є аналізування сучасних військових термінів і номінацій цього твору.

Ключові слова: українська мова, військовий термін, номен, зброя, військова операція, бойовий виріб, кодові імена осіб.

“Weapons of doomsday” – this is a documentary-fantastic novel about the alleged reproduction of rocket-nuclear weapons at a time, when the fate of Ukraine is being solved. This was facilitated by the use of modern military terms and nominations. They are the subject of the analysis in the article.

Keywords: Ukrainian language, military term, nomen, weapons, military operation, combat product, code names of persons.

За час існування в умовах незалежності України непростий шлях становлення і розвитку пройшли її Збройні сили, які сьогодні належать до найефективніших армій світу. Такий же шлях здолали військова освіта й наука, а отже, і військова субмова загалом. Маємо нині неабиякі здобутки військової терміносистеми. Про це свідчать військові статuti, численні галузеві словники, навчальні підручники та посібники, монографії, захищені дисертації тощо. Серед них: «Словник основних термінів з питань бойової і мобілізаційної готовності у Збройних силах України» [11], «Словник ракетних військ і артилерії» [12], підручники й навчальні посібники С. Власенка [1], О. Дробана [4], В. Зеленського [6], О. Гулика [3], О. Красюка [7], П. Ткачука [13], В. Яковенка [16] та інших.

Звертає на себе увагу й інший аспект проблеми: уже доволі широко досліджено етапи історії розвитку української військової термінології, які відображено зокрема у працях С. Гриценко [2], І. Литовченко [8], Л. Мурашко [9], Л. Туровської [14], Я. Яремка [17], Н. Яценко [19] та інших.